

Aktuální otázky lidských práv

Mýtus o twitterové revoluci

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

v únorovém Bulletinu na vás čeká řada aktuálních textů o tématech, kterým se v ČR příliš pozornosti nevěnuje. V sekci o mezinárodní trestní spravedlnosti jsou například texty o Sierra Leone nebo o Zvláštním tribunálu pro Libanon, v sekci o ochraně lidských práv v Evropě pak najdete řadu zajímavých článků o judikatuře ESLP, o zátěži, se kterou se ESLP za rok 2010 musel vyrovnat, a například i o vztahu mezi Evropským soudem pro lidská práva ve Štrasburku a Soudním dvorem Evropské unie v Lucemburku.

Tématem čísla je naopak mediálně velmi pokrytá otázka revolucí v arabském světě a severní Africe. V článku o roli sociálních sítí v revolučních událostech se Petr Příbyla pokusil zmírnit nadšení technologických optimistů a pozornost obrátil zpět ke skutečným a důležitým problémům obyvatel regionu. V únorovém čísle jsme vám také přichystali přehled aktuálních odborných článků s lidskoprávní tematikou.

Příjemné čtení vám přeje
Centrum pro lidská práva a demokratizaci.

Z obsahu

Mýtus o „twitterové revoluci“
Sociální sítě v revolučních bouřích
na Blízkém východě

Post zmocněnce pro lidská práva konečně obsazen
Kocába nahradí Šimůnková

**Právo na smrt podle Evropského soudu
pro lidská práva**

Jak si Štrasburk vedl v roce 2010?
Výběr ze statistik ESLP

+ Monitoring lidskoprávních publikací

International Institute of Political Science
of Masaryk University in Brno

Mezinárodní politologický
ústav Masarykovy
univerzity v Brně

Obsah

1) Mezinárodní trestní spravedlnost |3

Sierraleonské rošády: WikiLeaks ako dôkaz v prospech Charlesa Taylora?

George W. Bush ruší cestu do Švýcarska

Zvláštní tribunál pro Libanon: V obyčejovém právu existuje mezinárodní zločin terorismu spáchaného v době míru

2) Evropský systém ochrany lidských práv |6

Haas proti Švýcarsku: Právo na smrt podle Evropského soudu pro lidská práva

Británie brojí proti ESLP

Jak si Štrasburk vedl v roce 2010? Výběr ze statistik Evropského soudu pro lidská práva

Lucemburk a Štrasburk hlásí klid zbraní

ESLP zpochybnil azylový systém EU

ESLP konstatoval trojnásobné pochybení ze strany Bulharska

3) Mezinárodní politika a lidská práva |13

Mýtus o „twitterové revoluci“: Sociální sítě v revolučních bouřích na Blízkém východě

Vlna revolucí v arabském světě: Šance pro demokratickou změnu?

4) Česká republika a lidská práva |17

Post zmocněnce pro lidská práva konečně obsazen: Kocába nahradí Šimůnková

Rána pod pás aktivním otcům?

+ Monitoring lidskoprávních publikací Přehled aktuálních článků s lidskoprávní tematikou

Centrum pre ľudské práva podporilo petíciu za záchranu archívov maďarskej ŠtB

Maďarská republika koncom minulého roka oznámila úmysel prijať zákon, ktorý by umožnil zničenie pôvodných archívnych dokumentov zaznamenávajúcich činnosť komunistickej štátnej bezpečnosti, ministerstva vnútra a polície. Záznamy pomáhajúce rekonštruovať zločiny komunistického režimu sú aktuálne uložené v Historickom archíve štátno-bezpečnostných služieb Maďarska a v Štátnych archívoch Maďarska. Historický archív, ktorý má v tomto smere významnejšie postavenie, bol založený v roku 2003, dokumentuje operácie a aktivity štátnej bezpečnosti za obdobie od 21. decembra 1944 do 14. februára 1990. Archívy boli dosiaľ sprístupnené všetkým občanom, ktorí si v nich mohli prečítať záznamy o svojej osobe, ako aj o kolaborantoch, ktorí ich sledovali. Úplné verejné sprístupnenie sa týkalo dokumentov starších ako 30 rokov.

Výbor ministrov Rady Európy definuje prístup k verejným archívom ako právo vlastné politickým systémom rešpektujúcim demokratické hodnoty a ľudské práva. Dôsledné zdokumentovanie zločinov totalitných a nedemokratických režimov je jedným zo základných predpokladov úspešnej tranzície a národného uzmierenia. Proti aktivite maďarskej vlády vznikla medzinárodná petícia, do ktorej sa zapojili aj mená ako Lavinia Stan (St Francis Xavier University) alebo Christopher Adam (Carleton University). Petíciu podporilo aj Centrum pre ľudské práva a demokratizáciu IIPS MU. Petícia bude v marci predložená maďarskej vláde.

Více informací najdete na webových stránkách [Save Hungary's Archives](#) a [Petícia](#).

Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity (IIPS) je nezávislým vědeckým pracovištěm, které se od svého založení v roce 1990 zaměřuje na studium problematiky politického, sociálního, ekonomického a právního vývoje společnosti. IIPS se aktivně podílí na veřejné diskusi pořádáním konferencí, výzkumem či vydáváním publikací.

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Sierraleonské rošády

WikiLeaks ako dôkaz v prospech Charlesa Taylora?

Katarína Šipulová

Zahraničné denníky zaplavili správy o dejá vu pred Špeciálnym súdom pre Sierra Leone (SCSL). Dramatický odchod zo súdnej sály, ktorým bol pred približne štyrmi rokmi zahájený proces s bývalým libérijským prezidentom Charlesom Taylorom, ukončil 8. februára 2011 hlavné líčenie jedného z najsledovanejších prípadov medzinárodného trestného práva. Taylorov obhajca Griffiths opustil súdnu sieň ako výraz protestu po tom, čo sudcovia odmietli prijať 600stranové záverečné stanovisko obhajoby, ktoré však bolo doručené s dvadsaťdňovým oneskorením.

Stíhanie bývalého prezidenta, ktorý je podľa obžaloby zodpovedný za vraždenie a mrženie tisícok ľudí financovaním, zbrojením a kontrolou rebelov v Sierra Leone, bolo spočiatku relatívne komplikované. Hybridná (a legitímnejšia) povaha Špeciálneho súdu, vytvoreného na základe medzinárodnej zmluvy medzi vládou Sierra Leone a OSN, si vybrala svoju daň v podobe oslabeného mandátu. SCSL musel dokazovať, že jeho jurisdikcia sa vzťahuje aj na príslušníkov tretích krajín, podobne, ako je tomu u klasických medzinárodných súdov, zriadených rezolúciami OSN. Svoju zvrchovanosť napokon naviazal na súhlas Bezpečnostnej rady a záujmy medzinárodného spoločenstva. Druhým problémom bola komplikovaná extradícia Taylora, ktorá sa podarila až v roku 2006, tri roky po vydaní zatykača. Pojednávanie však bolo dlhú dobu prerušené a z bezpečnostných dôvodov napokon presunuté do Haagu, kde SCSL využíva priestory a podporu Medzinárodného trestného súdu.

Rošády medzi sudcami a obhajobou, ktorá momentálne čaká na výsledok odvolania proti odmietnutiu ich podania, vrhajú nepríjemný tieň na povahu a spravodlivosť celého procesu. Griffiths si pôvodne vyžiadal viac času na prípravu kvôli zahrnutiu informácií odhalených v dvoch diplomatických depešiach zverejnených WikiLeaks. Jednalo sa predovšetkým o slová americkej veľvyslankyne v Libérii Lindy Thomas-Greenfield, ktorá sa vyjadrila, že pokiaľ by mal byť Taylor oslobodený spod obžaloby, alebo mu mal byť uložený príliš mierny trest, bolo by vhodné zvážiť iné možnosti, ako napríklad zahájiť ďalšie stíhanie na území USA na základe finančných zločinov, využívania detských vojakov, alebo dokonca terorizmu. Malo by sa tak zaistiť, aby sa Taylor nevrátil do Libérie a nemohol sa podieľať na jej ďalšej destabilizácii. Vyjadrenie veľvyslankyne bolo reakciou na slová prokurátora Rappa, ktorý svojho času varoval, že nedostatočné prostriedky a nízky rozpočet SCSL môže vyústiť v neúspech pri stíhaní libérijského prezidenta. Griffiths tvrdil, že

tieto správy pojednávajúce o citlivých otázkach a informáciách z priebehu procesu naznačujú previazanie SCSL so Spojenými štátmi a sponchýňujú jeho nezávislosť a nestrannosť. SCSL súhlasil so zaradením správ medzi dôkazy, odmietol však skompromitovanie svojej nestrannosti.

Je teraz otázne, ako dopadne rozhodnutie odvolacieho senátu a aké dôsledky bude mať pre prípad. Pokiaľ potvrdí odmietnutie celého podania, obhajoba bude de facto vylúčená a prípad uzatvorený bez jej ďalšej účasti. Takýto postup je však nebezpečný z hľadiska dodržania Taylorovho práva na spravodlivý proces, ktoré je napríklad podľa disentu sudkyne Sebutinde silnejšie než procedurálne nastavenie lehôt. Rozhodnutie sudcov nebolo skutočne práve šťastné – bez ohľadu na výsledok výroku odvolacieho senátu sa prejaví zdržaním celého procesu. Okrem toho, istá diskrepcia pri oneskorení prijímaní podaní nie je na medzinárodných tribunáloch, a ani v praxi samotného SCSL, až tak zriedkavá. Stojí za úvahu, či má Súd skutočne záujem poznačiť svoj úplne posledný a najdôležitejší prípad pochybnosťami o spravodlivosti a transparentnosti jeho priebehu.

Wikileaks, foto: archiv

Zdroje

- Sesay, Alpha (2011): Deja Vu at the Charles Taylor Trial. Open Society Blog, 16 február 2011 (<http://blog.soros.org/2011/02/deja-vu-at-the-charles-taylor-trial/>).
- Schabas, William (2010): Wikileaks and the Special Court for Sierra Leone. 19 december 2010 (<http://humanrightsdoctorate.blogspot.com/2010/12/wikileaks-and-special-court-for-sierra.html>).
- Simons, Marlise (2011): Former Liberian President Boycotts War Crimes Trial for Second Day. 9 Február 2011, New York Times (http://www.nytimes.com/2011/02/10/world/africa/10taylor.html?_r=1).

George W. Bush ruší cestu do Švýcarska

Redakce

Bývalý americký prezident zrušil plánovanou únorovou cestu do Švýcarska, na níž chtěl podle svého mluvčího pronést projev o svobodě. Podle spekulací tisku a lidskoprávních organizací tak učinil z obav z možného vydání zatykače nebo demonstrací, k čemuž jeho výlet mohl vést. Už počátkem měsíce totiž Světová organizace proti mučení zaslala příslušným orgánům dopis upozorňující na závazky Švýcarska vyplývající z Úmluvy proti mučení. Podle jejího čl. 7 je stát, na jehož území se pohybuje možný pachatel zločinů podle této úmluvy, povinný buď tuto osobu stíhat, nebo vydat ke stíhání jinému státu. Ve svých pamětech vydaných na podzim George Bush přiznává, že schválil „techniky zostřené vyšetřování“, jež ale sám za mučení nepovažuje, naopak je vydává za vysoce efektivní a přijatelný prostředek k získání cenných informací.

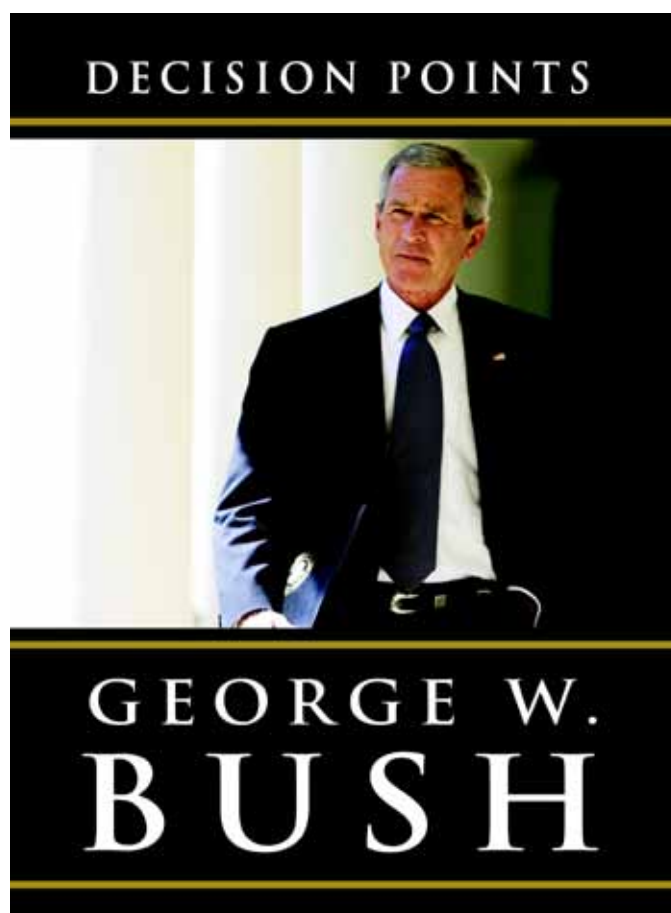
Později se přidaly i další organizace zastupující dvě osoby držené na Guantánamu a v tajném vězení CIA připravily 40stránkové trestní oznámení. Z něho vyplývalo, že při absenci jiného stíhání by měl být G. Bush postavený před švýcarský soud za řadu zdokumentovaných kroků – schválení vyšetřovacích technik nebo zacházení se zadrženými na Guantánamu a jinde. Švýcarské ministerstvo spravedlnosti reagovalo prohlášením, že bývalý americký prezident požívá imunitu. Tento argument ale nemusí být zdaleka jednoznačný minimálně od roku 1998, kdy byl ve Velké Británii zatčen bývalý chilský prezident Augusto Pinochet.

Podobným způsobem se hatily cestovní plány v minulosti i dalším vrcholným politikům – v roce 2003 tehdejší ministr obrany USA Donald Rumsfeld vyhrožoval, přesunutím ústředí NATO z Belgie, pokud bude nadále tamní právní řád umožňovat jeho obžalování. O rok později bylo na Rumsfelda podáno trestní oznámení v Německu v souvislosti s událostmi v Abu Ghraibu, federální prokurátor se ale později rozhodl na jeho základě stíhání nezahájit. V lednovém čísle Bulletinu z roku 2010 jsme zmiňovali, že bývalá izraelská ministryně zahraničních věcí Tzipi Livni zase zrušila plánovanou cestu do Londýna kvůli vydanému zatykači v souvislosti s konfliktem v Gaze v roce 2008.

Zdroje

- Bush Torture Indictment, Center for Constitutional Rights, 7.2.2011, <http://ccrjustice.org/ourcases/current-cases/bush-torture-indictment>.

- Torture, war crimes, accountability: Visit to Switzerland of former US President George W. Bush and Swiss obligations under international law, Amnesty International's memorandum to the Swiss authorities, 6.2.2011, <http://www.amnesty.org/en/library/info/AMR51/009/2011/en>.

Nová kniha G. W. Busha; foto: www.georgewbush.com

Zvláštní tribunál pro Libanon

V obyčejovém právu existuje mezinárodní zločin terorismu spáchaného v době míru

Linda Janků

Necelé 2 roky po zahájení fungování Zvláštního tribunálu pro Libanon, který byl zřízen ke stíhání osob odpovědných za útok a smrt bývalého libanonského premiéra Haririho a dalších osob v roce 2005, vznesl jeho prokurátor první obvinění. Stalo se tak dne 17. ledna 2011, přičemž jejich obsah zůstává v této fázi řízení utajen.

V souladu s Procesním a důkazním řádem tribunálu je obvinění v nynější přípravné fázi řízení předloženo vyšetřujícímu soudci, který dohlíží na činnost prokurátora a posoudí, zda jsou obvinění podložena jasnými důkazy, které opodstatňují zahájení hlavního líčení. V závislosti na výsledku tohoto posouzení může soudce obvinění zcela nebo zčásti potvrdit, odmítnout anebo požádat prokurátora o předložení dalších důkazů.

Dne 21. ledna 2011 vyšetřující soudce jako předběžnou otázku v rámci posouzení předložených obvinění vznesl k Odvolací komoře tribunálu dotazy týkající se použitelného práva. Otázky se týkaly pěti oblastí – 1) vymezení zločinu terorismu, 2) prvků trestného činu vraždy, 3) spiknutí a společného zločinného plánu (joint criminal enterprise) jako forem

spáchání trestného činu, 4) přípravných fází spáchání trestného činu a 5) souběhu trestných činů. Jádrem otázek přitom vždy bylo vymezení těchto oblastí v mezinárodním a libanonském právu,¹ identifikace případných rozdílů či konfliktů mezi nimi a naznačení způsobů jejich řešení.

Odvolací komora tribunálu se k těmto otázkám vyjádřila v podrobném a obsáhlém rozhodnutí, které vydala 16. února 2011. Toto rozhodnutí je zajímavé z několika pohledů. Jednak bylo vydáno v rámci poněkud neobvyklé procedury, kdy se Odvolací komora k vybraným otázkám vyjadřuje mimo kontext konkrétního projednávaného případu a ještě předtím, než je ve věci vydán prvostupňový rozsudek. Pozornost si však zaslouhuje rovněž z obsahového hlediska. Z pohledu mezinárodního trestního práva představuje obsahově bohatý rozbor daných teoreticko-právních otázek. Některé jeho pasáže však zároveň vzbuzují kontroverze. Za nejspornější lze patrně považovat konstatování týkající se vymezení zločinu terorismu v mezinárodním právu. Odvolací komora totiž – na rozdíl od názoru většiny autorů a právních expertů – v rozhodnutí dospěla k závěru, že dle mezinárodního obyčejového práva existuje mezinárodní zločin terorismu spáchaného v době míru.²

Navzdory tomu, že tribunál je dle svého Statutu povolán rozhodovat výhradně podle libanonského práva, jeho judikatura bude nepochybně přínosem i pro rozvoj mezinárodního trestního práva. Z hlediska dalšího vývoje před tribunálem lze očekávat, že vyšetřující soudce nyní vydá rozhodnutí o předložených obviněních. V případě, že obvinění potvrdí, bude jejich obsah zveřejněn a dojde k zahájení hlavního líčení.

Zdroje

- Interlocutory Decision on the Applicable Law: Terrorism, Conspiracy, Homicide, Perpetration, Cumulative Charging, Special Tribunal for Lebanon, 16.2.2011, <http://www.stl-tsl.org/sid/55>.

- Prosecutor Daniel A. Bellemare Files Indictment in the Hariri Case, 17.1.2011, <http://www.stl-tsl.org/sid/240>.

Poznámky

1) Tribunál je dle svého Statutu povolán rozhodovat výhradně dle libanonského práva. Mezinárodní právo se proto při rozhodování tribunálu uplatní pouze sekundárně při interpretaci jeho ustanovení tam, kde to bude vhodné či nezbytné.

2) Předseda Zvláštního tribunálu pro Libanon Antonio Cassese je dlouhodobým zastáncem takového postoje – rozhodnutí Odvolací komise v této otázce proto nelze považovat za příliš překvapivé.

Rafik Hariri a G. W. Bush, foto: New York Times.

IIPS MU vydal knihu *Vybrané konflikty o zdroje a suroviny*

Monografie se kromě teoretických a terminologických vymezení a představení konfliktních zdrojů a surovin soustřeďuje na několik případových studií, které mají za cíl ilustrovat zkoumaný fenomén. Kniha Tomáše Šmída se zabývá velmocenskými spory o ropné bohatství Perského zálivu, konflikty v Jihočínském moři, střety v kaspickém regionu především z pozice Kazachstánu a Turkmenistánu, dále rolí diamantů v konfliktu v Angole a spory o vodstvo Eufratu a Tigrisu mezi Tureckem, Sýrií a Irákem.

Knihu lze objednat na www.iips.cz.

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Haas proti Švýcarsku

Právo na smrt podle Evropského soudu pro lidská práva
Helena Bončková

Evropský soud pro lidská práva se v lednu jednomyslně shodl, že Švýcarsko neporušilo Úmluvu, když neumožnilo panu Haasovi, který si přál spáchat sebevraždu, přístup k smrtící látce (sodíku pentobarbitalu).¹

Podle švýcarského práva může být každý, kdo podněcuje jiného ke spáchání sebevraždy nebo mu k ní napomáhá, potrestán trestem odnětí svobody v délce pěti let nebo k pokutě. Asistovaná sebevražda je však podle švýcarského práva možná, neboť toto ustanovení se nevztahuje na lékaře, kteří předepíší smrtící látku osobě, jež si přeje spáchat sebevraždu. Švýcarští lékaři však podléhají zákonu, který upravuje předepisování léčiv. Podle tohoto zákona mohou být shledáni trestně odpovědnými, pokud předepíší léky nesprávně. Švýcarský federální soud přitom již potvrdil odsouzení lékaře, jenž byl shledán vinným, že přehlédl pacientovu neschopnost svobodně se rozhodnout o asistované sebevraždě.

Případ, jenž se dostal až k Evropskému soudu pro lidská práva, se týkal pána Haase, padesátisedmiletého švýcarského občana, který posledních dvacet let trpí bipolární afektivní poruchou (maniodepresivní psychózou). Poté, co se dvakrát bezúspěšně pokusil o sebevraždu, rozhodl se opatřit si sodík pentobarbital, který by mu měl umožnit ukončit život bezpečným a důstojným způsobem. Za tímto účelem navštívil několik lékařů, avšak všichni jeho žádost o recept odmítli. Následně oslovil řadu kantonálních i federálních úřadů s tím, aby mu bylo zpřístupnění látky povoleno. Opět bezúspěšně. Jeho odvolání proti rozhodnutí úřadů odmítl též švýcarský federální soud s tím, že Úmluva negarantuje právo na asistovanou sebevraždu. Pan Haas proto rozeslal dopis 170 lékařům s žádostí o předepsání smrtící látky, avšak žádný z lékařů jeho žádosti nevyhověl. Obrátil se proto na Evropský soud pro lidská práva s tím, že bylo porušeno jeho právo ukončit svůj život bezpečným a důstojným způsobem, jež vyplývá z čl. 8 Úmluvy (právo na respektování soukromého života).

Evropský soud pro lidská práva však panu Haasovi nevyhověl. Potvrdil sice závěry ze svého předcházejícího rozhodnutí ve věci *Pretty proti Spojenému Království*,² tj. že možnost vyhnout se tomu, co podle stěžovatele představuje nedůstojný a bolestivý konec života, spadá do rozsahu čl. 8 Úmluvy. Soud přisvědčil rovněž, že právo jednotlivce rozhodnout se o způsobu a momentu ukončení jeho života je jedním aspektem práva na respektování soukromého života, druhým aspektem je však jeho schopnost svobodně formulovat svoji vůli a následně jednat v jejím duchu. Tyto dvě podmínky tak naznačují, že uvedené právo není totožné

s právem na euthanasii, neboť v prvně uvedeném případě musí být jednotlivec psychicky a fyzicky schopen toto právo vykonat. V tomto ohledu se rovněž příběh pana Haase liší od případu paní Pretty, neboť ta nebyla schopna fyzicky spáchat sebevraždu navzdory skutečnosti, že byla plně způsobilá svobodně se rozhodnout o své smrti. Panu Haasovi tak ve spáchání sebevraždy nebránily jeho fyzické možnosti, nýbrž čelil spíše technickým překážkám – nemohl získat bez receptu smrtící látku, která by mu umožnila ukončit život bezpečným a důstojným způsobem a nenašel žádného lékaře, který by mu byl ochoten tuto látku předepsat. Evropský soud pro lidská práva si tak velmi rychle uvědomil, že by se mohl dostat do potíží, neboť pan Haas splňoval podmínky, které Soud vytyčil dříve v rozhodnutí *Pretty proti Spojenému království*, aby mohl vykonat své právo rozhodnout o způsobu a momentu ukončení svého života.

Evropský soud pro lidská práva tak hned v úvodu svého odůvodnění přisvědčil švýcarskému federálnímu soudu, že projednávaná věc se netýká práva zemřít (jež je im-

Mrdjan Bajic, „To breathe and to drink“, spirky Rady Evropy, foto: RE.

plicitně obsaženo v právu rozhodnout se o způsobu a momentu ukončení svého života). Soud naopak dospěl k závěru, že stížnost by měla být projednána z pohledu otázky, zda stát má pozitivní závazek přijmout taková opatření, jež by umožnila důstojnou sebevraždu. Soud přitom shledal, že státy požívají velkou míru uvážení, pokud jde o otázku asistované sebevraždy, neboť o této otázce ani zdaleka nepanuje na půdě Rady Evropy shoda. Přisvědčil přitom švýcarské vládě, že podmínky stanovené pro získání smrtící látky (tj. recept předepsaný lékařem), jsou nezbytným opatřením zamezujícím tomu, aby by byl mechanismus asistované sebevraždy zneužíván a chránil jednotlivce před ukvapenými rozhodnutími. Evropský soud pro lidská práva překvapivě nepřikládal velkou váhu ani oněm 170 dopisům, jež pan Haas bezúspěšně rozeslal lékařům s žádostí o předepsání smrtící látky. Navzdory této skutečnosti Soud uzavřel, že není přesvědčen o tom, že pro pana Haase

nebylo možné nalézt specialistu, který by mu asistoval v sebevraždě. Z tohoto důvodu a s ohledem na míru uvážení, již jsou v této otázce státy nadány, tak Evropský soud pro lidská práva jednomyslně shledal, že čl. 8 Úmluvy nebyl porušen.

Poznámky

1) Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. ledna 2011, *Haas proti Švýcarsku*, stížnost č. 31322/07.

2) Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 29. dubna 2002, *Pretty proti Spojenému království*, stížnost č. 2346/02.

Zdroje

- Smet, S. Haas v. Switzerland and Assisted Suicide, on-line text (<http://strasbourgobservers.com/2011/01/27/haas-v-switzerland-and-assisted-suicide/>).

- Tisková zpráva Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. ledna 2011, č. 040.

Británia brojí proti ESLP

Lenka Lakotová

Velká Británie má už niekoľko rokov problém stráviť rozhodovanie Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorý sa ju opakovane snaží prinútiť zmeniť legislatívu zakazujúcu vážnom hlasovať vo voľbách. Na začiatku februára 2011 prebehlo v Dolnej snemovni hlasovanie, ktoré tento fakt potvrdilo: väčšina členov britského parlamentu odmietla rozhodnutie ESLP. Výsledok hlasovania nie je až tak prekvapivý, vraj i premiérovi Cameronovi sa pri predstave rozšírenia volebného práva na vážňov robí zle. Neostalo však len pri odpore k zmene zákonov týkajúcich sa práv vážňov, radikalizuje sa celkový postoj voči ESLP ako takému. V správe *Bringing Rights Back Home* odporúča bývalý poradca pre vládu Michael Pinto-Duschinsky, aby Velká Británie prerušila väzby na ESLP, keďže na tomto súde rozhodujú sudcovia bez demokratickej legitimacy o politických otázkach, ktoré by sa mali riešiť doma. Okrem toho, ako tvrdia kritici ESLP, súd prikazuje Británii niečo, čo nechce ani verejnosť, ani britská vláda.

Na druhú stranu, ako píše Afua Hirsch pre *Guardian*, keby súd prijímal len rozhodnutia, s ktorými by štáty súhlasili, jeho existencia by nemala zmysel. Vyvracia tak názory britských odporcov štrasburského súdu, ktorí tvrdia, že Velká Británie by nemala akceptovať rozsudky, s ktorými nesúhlasí. Čo sa týka výčitky nedostatku legitimacy, kritici ďalej zabúdajú na fakt, že sudcovia ESLP sú na rozdiel od tých britských volení. Rada Európy vyjadrila hlboké sklamanie z hlasovania britského parlamentu. Otázkou zostáva, ako sa teraz k problému postaví vláda.

O prípade Greens a M.T. proti Velkej Británii sme vás informovali v decembrovom čísle Bulletinu (12/2010).

Zdroje:

- BBC News. 2011. *UK should cut links to European Court of Human Rights*, 7. február 2011 <http://www.bbc.co.uk/news/uk-12338931>.

- BBC News. 2011. *Ministers mull prisoner vote options after MPs back*

ban, 11. február 2011 <http://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-12428488>.

- Hirsch Afua. 2011. *Five myths about the European court of human rights*, 7. február 2011 <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/feb/07/european-court-human-rights-prisoners>.

Jak si Štrasburk vedl v roce 2010?

Výběr ze statistik Evropského soudu pro lidská práva
Hubert Smekal

Zátěž Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) neustále bobtná. Na tomto jednoznačném trendu nic nezměnil ani rok 2010. Štrasburské orgány loni zaregistrovaly 61 300 nových stížností, což představuje 9% nárůst oproti roku 2009. K 31. lednu 2011 ESLP registruje alarmujících 143 350 věcí čekajících na vyřízení. Smutné je, že Soud prostě přival podání nestíhá a stohy podaných stížností každoročně výrazně převyšují počet jejich vyřízení, čímž se zpoždění jen kumuluje. A to i přesto, že Soud je schopen vydávat stále více rozsudků (2607, o 9 % více než v roce 2009). Jenže do Štrasburku se bohužel valí masa nepřijatelných stížností, jimiž se stejně musí zabývat. Největší nálož stížností tradičně chodí z Ruska (29 %), Turecka (11 %) a Rumunska (9 %) a celý systém tak v zásadě brzdí jen několik zemí.

Statistiky za loňský rok zkrlesluje červnový vstup 14. protokolu v platnost, jehož první účinky budeme moci lépe posoudit, až bude fungovat celý kalendářní rok. Snad se personální zjednodušení vyřizování stížností (zejména posuzování přijatelnosti stížnosti jedním soudcem namísto tří) projeví na vyšší akceschopnosti Soudu. Jako nový důležitý trend se ukazuje vzrůstající popularita žádostí o předběžné opatření, ESLP o nich loni vydal 3680 rozhodnutí, což činí 53% nárůst oproti roku 2009. Soud těmto žádostem vyhověl ve 1440 případech.

V červnu 2009 ESLP rozhodl o zavedení nové prioritní po-

litiky, která má zajistit přednostní vyřízení skutečně nejdůležitějších případů, a loni se snažil tuto politiku v urgentních a pilotních případech naplňovat. Stejně tak se zvláštního zacházení dostává i případům, jež se týkají prvních pěti článků Úmluvy, obsahujícím z pohledu Soudu skutečně základní práva.

Proti České republice bylo loni vydáno celkem 10 meritorních rozsudků, přičemž devětkrát štrasburský soud konstatoval porušení minimálně jednoho práva a jednou ČR situaci ustála. Nejčastěji došlo k porušení práva na svobodu a bezpečnost (6x) a práva na spravedlivý proces (3x). Pozitivní zprávou je klesající trend v počtu alokovaných stížností, zatímco v roce 2007 data hovořila o 806 stížnostech, loni to bylo o dvě stovky méně. Pro úplnost – 1367 podání ve Štrasburku shledali nepřijatelnými či je vyškrtli.

Slovensko je na tom s bilancí ještě o poznání hůře. Z celkem 40 rozsudků všechny vyzněly v neprospěch východních sousedů. Největším problémem je délka řízení (29 porušení), se kterou má ČR také své neblahé zkušenosti. Ze Slovenska navíc proudí stále více stížností, ve srovnání se 349 alokovanými v roce 2007 počet stoupl na 568. Jen pro zajímavost vybírám několik států, proti nimž bylo loni vydáno méně než 10 rozsudků – Arménie (5), Belgie (4), Dánsko (0!), Gruzie (4), Irsko (2), Černá Hora (2), Nizozemí (4), Norsko (1) či Srbsko (9).

Zdroje:

- Statistiky ESLP, dostupné přes <http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Reports+and+Statistics/Statistics/Statistical+information+by+year/>.

Lucemburk a Štrasburk hlásí klid zbraní

Helena Bončková

Dne 17. ledna 2011 se v Lucemburku sešla delegace Evropského soudu pro lidská práva a Soudního dvora Evropské unie, a to v rámci pravidelných setkání obou soudů. Předmětem setkání byla dvě témata – uplatňování Listiny základních práv Evropské unie a přistoupení Evropské unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

Delegace se shodly na tom, že je nezbytné zajistit koherenci mezi Úmluvou a Listinou, zejména pokud Listina obsahuje práva odpovídající právům zaručeným Úmluvou. V tomto směru se delegace souhlasily, že by byl užitečný „paralelní výklad“ obou lidskoprávních nástrojů. Tento výklad však do značné míry zajišťuje čl. 52 odst. 3 Listiny, který stanoví, že pokud Listina obsahuje práva odpovídající právům zaručeným Úmluvou, jsou smysl a rozsah těchto práv stejné jako ty, které jim příkládá uvedená Úmluva. Toto ustanovení však nebrání tomu, aby právo Unie poskytovalo širší ochranu.

Pokud jde o přistoupení Evropské unie k Úmluvě, delegace shledaly, že v důsledku přistoupení budou akty EU podléhat, tak jako akty ostatních smluvních stran, kontrole dodržování práv zaručených Úmluvou, kterou provádí Evropský soud pro lidská práva. V rámci tohoto přezkumu souladu s Úmluvou je nutné rozlišovat mezi přímými stížnostmi a nepřímými stížnostmi, tedy mezi individuálními stížnostmi namířenými proti aktům přijatým orgány EU po přistoupení EU k Úmluvě a na druhé straně stížnostmi proti aktům přijatým orgány členských států EU při aplikaci právních předpisů EU.

V prvním případě je zde podmínka vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků podle čl. 35 odst. 1 Úmluvy. Ta bude zavazovat stěžovatele, kteří se chtějí obrátit na ESLP, aby věc nejprve předložili soudům EU podle podmínek stanovených právními předpisy EU. V souladu s tím je zaručeno, že kontrole vykonávané ESLP bude předcházet vnitřní přezkoumání prováděný SD EU a že bude respektována zásada subsidiarity.

Naproti tomu v druhém případě je situace složitější. Stěžovatel bude muset nejprve předložit věc soudům dotyčného členského státu, který, v souladu s čl. 267 Smlouvy o fungování EU, může, nebo v určitých případech musí, předložit Soudnímu dvoru žádost o rozhodnutí o předběžné otázce týkající se výkladu či platnosti práva EU ve věci. Pokud z nějakého důvodu taková žádost o rozhodnutí o předběžné otázce nebude předložena, ESLP bude muset rozhodnout o stížnosti, která se týká ustanovení práva EU bez toho, aniž by měl Soudní dvůr možnost přezkoumat soulad takového ustanovení se základními právy zaručenými Listinou.

Tato situace by však podle společného sdělení předsedů Costy a Scourise měla nastat zřídka. Nicméně lze předpokládat, že k takové situaci může dojít, neboť řízení o

předběžné otázce může být iniciováno pouze vnitrostátními soudy, nikoliv účastníky, kteří jsou oprávněni navrhnout soudu předložení předběžné otázky, ale nemají právo takové předložení vyžadovat. To znamená, že žádost o rozhodnutí o předběžné otázce nepatří k běžným opravným prostředkům, které musí stěžovatel vyčerpat předtím, než předloží stížnost k ESLP.

Delegace evropských soudů se tak shodly na tom, že postup by měl být flexibilní a měl by zajistit, aby Soudní dvůr mohl provádět vnitřní přezkoumání předtím, než Evropský soud pro lidská práva provede přezkoumání vnější. Zavedení takového postupu, který nevyžaduje změnu Úmluvy, by měl vzít v úvahu povahu soudního přezkoumání prováděného oběma soudy. V tomto ohledu je důležité, aby druhy řízení před Soudním dvorem byly jasně definovány. Podobně by neměl být posuzován soulad dotčeného aktu s Úmluvou, aniž by zúčastněným stranám bylo umožněno řádně posoudit možné důsledky plynoucí z rozhodnutí Soudního dvora a aniž by proto v situacích, kdy tak bude vhodné učinit, mohly předložit připomínky Evropskému soudu pro lidská práva. Dále, aby se zabránilo tomu, že řízení před ESLP budou bezdůvodně odkládána, mohl by Soudní dvůr podle společného prohlášení předsedů evropských soudů rozhodnout ve zrychleném řízení.

Je tak nabitelní, že předsedové lucemburského a štrasburského soudu nastínili další nezbytné změny, které bude třeba zavést jak v rámci práva EU, tak i v rámci štrasburského mechanismu, aby přistoupení Evropské unie k Úmluvě bylo vůbec životaschopným projektem. Je přitom otázkou, jakou formou budou výše naznačené změny přijaty, zda prostou změnou statutů evropských soudů či dokonce revizí primárního práva EU a Úmluvy. Ačkoliv se druhému řešení snaží v Lucemburku/Bruselu i ve Štrasburku mermomocí vyhnout, s ohledem na povahu a význam naznačených změn se druhé řešení zdá být nevyhnutelným.

Bulletin přímo na mail

Pokud si přejete pravidelně dostávat bulletin Centra pro lidská práva a demokratizaci na mail, napište na adresu lidskaprava@iips.cz. V předmětu zprávy prosím uveďte „Bulletin“.

Centrum pro lidská práva na Facebooku

Připojte se k facebookové skupině Centra pro lidská práva a demokratizaci a zapojte se do debat o lidských právech nejen v České republice.

ESLP zpochybnil azylový systém EU

Lenka Lakotová

V lednu vydal Evropský soud pro lidská práva rozsudek *M.S.S. v. Belgie a Řecko*, ve kterém shledal postup států podle unijního Dublinského systému zacházení se žadateli o azyl v rozporu s Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod. Zasadil tak překvapivý úder dlouhodobě kritizovanému azylovému systému Evropské unie.

Podstata případu spočívá v tom, že stěžovatel M.S.S. afgánské národnosti vstoupil do Evropské unie přes Řecko. Rok poté požádal o azyl v Belgii, která ho na základě Nařízení Dublin II vyhostila zpátky do Řecka.¹ Tam byl krátce držen v prostorách s nelidskými podmínkami a po propuštění žil na ulici bez prostředků k živobytí. Dublinským systémem, jehož základ tvoří nařízení známé pod názvem Dublin II, se označují pravidla určující, který konkrétní stát má rozhodnout o žádosti o azyl. Cílem tohoto systému je zabránit jevu „asylum shopping“, při kterém cizinci podávají žádost v několika státech, a taky tzv. „refugee in orbit“, kdy žádný stát neuzná příslušnost k posouzení žádosti. Dublin II zakotvuje povinnost států provést transfer žadatelů o azyl, pokud tito nepobývají ve státě příslušném k posouzení jejich žádosti.

Velký senát ESLP tentokrát rozhodl o porušení zákazu nelidského či ponižujícího zacházení (článek 3 Úmluvy) nejen ze strany Řecka kvůli životním podmínkám stěžovatele a podmínkám v zadržení, ale také ze strany Belgie kvůli přemístění stěžovatele zpět do Řecka. Kromě toho rozhodl i o porušení práva na účinný právní prostředek nápravy (článek 13) ze strany obou států. V případě Řecka pro nedostatek v azylovém postupu, v případě Belgie pro nedostatek účinného právního prostředku nápravy proti příkazu k vyhoštění. Stěžovateli byla přiznaná náhrada nemajetkové újmy ve výši téměř 26 tisíc eur a náhrada nákladů řízení přibližně 12 tisíc eur.

Rozsudek má zajímavé důsledky. Jak říká M. Ferschtman z Open Society Justice Initiative, tímto rozsudkem se povedlo „zbavit pozlátka“ mýtus o stejné ochraně uprchlíků napříč celou Unií. Soud dospěl k závěru, že stát je odpovědný za prozkoumání podmínek, které čekají žadatele o azyl, pokud bude přemístěn, i když se jedná o přemístění do jiného členského státu Evropské unie. Státy se nemohou obhajovat očekáváním, že ochrana lidských práv bude v těchto státech dodržena jenom proto, že se jedná o státy EU. V reakci na rozsudek již Německo, Belgie, Velká Británie, Švédsko, Island, Nizozemí a Norsko zastavily přesuny žadatelů o azyl do Řecka. Na rozhodnutí soudu však stále čeká 960 případů vztahujících se k Dublinskému nařízení.

Mohla však Belgie předpokládat, že její postup bude porušením Úmluvy? Soudce Bratza vyjádřil částečně disen-

tující stanovisko ohledně této otázky, konkrétně co se týče porušení článku 3 ze strany Belgie navrácením stěžovatele Řecku. ESLP totiž jenom šest měsíců před tímto činem vydal rozhodnutí ve věci *K.R.S. v. Velká Británie*, týkající se navrácení žadatele o azyl do Řecka na základě Dublinského nařízení, ve kterém naopak jednohlasně rozhodl, že k porušení nedošlo. Belgie proto podle něho neměla důvod předpokládat, že rozsudek už není dále směrodatný. Většina argumentů ESLP, proč Belgie neměla následovat Dublin II, je podle soudce Bratzy lehce vyvratitelná.

Jaké skutečné důsledky bude mít rozsudek na ochranu uprchlíků v praxi, se ukáže časem. Evropská komise se totiž k rozsudku postavila podobně jako členské státy: vina je podle nich spíše na straně Řecka, které není schopné zvládnout hranice a situaci s množstvím uprchlíků, než v samotném (byť dlouhodobě kritizovaném) Dublinském nařízení.

Poznámky

1) Belgie tak udělala proto, že podle Nařízení Dublin II není státem zodpovědným za prozkoumání žádosti o azyl a neměla důvod předpokládat, že Řecko nesplní své závazky v azylových záležitostech.

Zdroje

- Evropský soud pro lidská práva. 2011. *M.S.S. v. Belgie a Řecko*. Stížnost č. 30696/09, rozsudek z 21. ledna 2011.
- Ferschtman Maxim. 2011. *A Victory for Refugee Protection in Europe*, 1. únor 2011, <http://blog.soros.org/2011/02/a-victory-for-refugee-protection-in-europe/>.
- MVČR Odbor azylové a migrační politiky. 2010. *Dublinský systém* <http://www.mvcr.cz/clanek/dublinsky-system.aspx>.
- Pop Valentina. 2011. *Human rights court deals blow to EU asylum system*, 21. leden 2011 <http://euobserver.com/22/31681>.

José Manuel Barroso, předseda Evropské komise, foto: archiv

ESLP konstatoval trojnásobné pochybení ze strany Bulharska

Zuzana Melcrová

Více než desetileté trestní řízení s bulharským státním příslušníkem Lyubomirem Dinchevem Nalbantskim vyústilo 11. února 2011 v rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), kterým bylo deklarováno porušení stěžovatelova práva na projednání jeho záležitosti před soudem v přiměřené lhůtě,¹ práva na účinný opravný prostředek² a práva svobodně opustit kteroukoli zemi, včetně své vlastní.³

Trestní řízení s Nalbantskim, které bylo zahájeno 30. července 1991 a ukončeno 23. února 2004, se týkalo trestného činu krádeže, za který byl stěžovateli uložen podmíněný trest odnětí svobody na dva roky se čtyřletou zkušební dobou. Délka tohoto soudního procesu ale paradoxně nebyla způsobena množstvím využitých opravných prostředků, díky nimž bylo rozhodnutí soudů v souhrnu jednou změněno, dvakrát potvrzeno a celý případ dvakrát vrácen nižšímu stupni k dalšímu vyšetřování nebo novému projednání. Zatímco tento postup trval dohromady přibližně tři až čtyři roky, zbývající část řízení byla vyplněna neobjasněnou nečinností vyšetřujících státních orgánů v rozmezí let 1991 až 2001.

Na základě probíhajícího trestního řízení a následného odsouzení bylo Nalbantskimu zároveň zakázáno opustit území Bulharska a za tímto účelem mu byl odebrán cestovní pas. Toto rozhodnutí se opíralo o příslušná ustanovení bulharského zákona o osobních dokladech. V raném stádiu trestního řízení využily vyšetřující orgány své pravomoci uvalit na stěžovatele toto opatření jako na stíhaného. Po konečném odsouzení bylo opatření Nalbantskimu uloženo opětovně, tentokrát však na základě jiného ustanovení zákona o osobních dokladech, které opravňovalo příslušné správní orgány zakázat vycestování jednotlivci, jenž byl odsouzen pro úmyslný trestný čin a toto odsouzení nebylo doposud zahlazeno.

Z ustálené judikatury Nejvyššího správního soudu Bulharské republiky (dále jen „Nejvyšší správní soud“) vyplývalo, že rozhodnutí správních orgánů v tomto smyslu může být sice podrobena soudnímu přezkumu, nicméně soudy se musí omezit pouze na zhodnocení, zda byly splněny podmínky odsouzení za úmyslný trestný čin a nedostatku zahlázení odsouzení ke dni vydání zákazu opustit zemi. Soudy však nesmí zasahovat do volného uvážení správních orgánů, na jejichž bedrech leží výlučná pravomoc posoudit, zda je takové opatření v daném případě nutné či nikoliv.

Meritorně se případ Nalbantski v. Bulharsko před ESLP odehrával ve dvou základních rovinách. Prvou z nich byla přiměřenost délky trestního řízení proti Nalbantskimu vedeného, druhá se pak týkala legitimacy opatření, kterým mu byl uložen zákaz vycestovat z území Bulharska, a s ním spojené otázky, zda měl stěžovatel proti tomuto rozhodnutí účinný opravný prostředek.

Ohledně první námitky stěžovatele týkající se porušení práva na rozhodnutí věci v přiměřené lhůtě dospěl ESLP poměrně rychle k nepřilíš překvapujícímu závěru, a to že téměř deset let trvající nečinnost vyšetřujících orgánů bez poskytnutí jakéhokoliv ospravedlnění ze strany bulharské vlády založilo porušení dotčeného práva.

Druhá rovina případu se nejevila tak jednoznačně. Především ta část odůvodnění rozhodnutí ESLP, která se zabývala tvrzeným porušením práva stěžovatele na svobodné vycestování ze země, se díky vstupu Bulharska do EU dne 1. ledna 2007 na první pohled zdála být poměrně komplikovaná. Tímto datem totiž nabyla účinnosti novela zákona o osobních dokladech, jež měla tento zákon uvést do souladu se směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2004/38/EC upravující volný pohyb osob, kteří jsou státními příslušníky členských států, na území EU. Dle čl. 27 směrnice může být svoboda pohybu a pobytu na území EU omezena jen z důvodů veřejného zájmu, bezpečnosti nebo zdraví. Omezení musí být zároveň v souladu s principem proporcionality a zakládat se jen na konkrétním chování dotčené osoby. Předchozí odsouzení pro trestný čin však nemá být samo o sobě jediným důvodem k omezení této svobody. V této souvislosti v rámci vnitrostátního řízení vyvstala otázka, zda je právní úprava, na jejímž základě bylo stěžovateli zakázáno vycestovat, skutečně v souladu se směrnicí. Přestože to bylo účelem výše uvedené novely, skutečnost, zda bylo tohoto výsledku dosaženo, zůstala spornou. Nalbantski přitom ve stížnosti adresované ESLP namítal, že vnitrostátní právní úprava, která byla v jeho případě použita, není v souladu s právem EU, a proto dle jeho názoru nabyla směrnice vůči němu přímý účinek a měla být aplikována namísto vnitrostátní právní úpravy.

S touto námitkou stěžovatele se ESLP vypořádal stručným konstatováním, že nepovažuje za nutné určit, zda opatření uvalená na stěžovatele byla v souladu se zákony či nikoliv, neboť shledal porušení čl. 2 Protokolu č. 4 k Úmluvě z jiných důvodů. Vyhnul se tak nejen složitému rozboru rozsahu svých pravomocí v této oblasti, ale zároveň i přímému vyloučení kompetence tyto otázky posuzovat. Nakolik je tedy ESLP oprávněn zabývat se povahou vnitrostátních právních předpisů za účelem určení, zda bylo omezení práva jednotlivce předepsáno zákonem, se můžeme jen dohadovat

Následně ESLP pokračoval v hodnocení zákazu stěžovatele opustit zemi z hlediska jeho nutnosti v demokratické společnosti, existence legitimního cíle a proporcionality tohoto opatření ve vztahu k legitimnímu cíli, přičemž dospěl k závěru, že v tomto případě zcela zjevně nebyl naplněn požadavek přiměřenosti, ani nutnosti. ESLP sice uznal, že zákaz opustit zemi v daném případě mohl sledovat legitimní cíl spočívající např. v předcházení další trestné činnosti pachatele. Vnitrostátní rozhodnutí ale jednoznačně neobstálo co do jeho souladu s ostatními požadavky na legitimitu zákazu vycestování, neboť vnitrostátní autority rozhodující o opatření opomněly vzít v potaz konkrétní okolnosti případu a uvést jasné důvody, proč stěžovateli tento zákaz uložily. Odůvodnění rozhodnutí o tomto opatření se omezilo pouze na konstatování, že stěžovatel byl odsouzen pro úmyslný trestný čin a dále, že toto odsouzení doposud nebylo zahazeno. Existence těchto objektivních předpokladů nemůže z pohledu ESLP sama o sobě ospravedlnit omezení svobody opustit svou zemi dle čl. 2 Protokolu č. 4 k Úmluvě. Právní názor ESLP ve vztahu k této otázce je dle mého názoru nutné považovat za stěžejní a zároveň nejdůležitější odkaz tohoto rozhodnutí.

Vzhledem k nemožnosti domáhat se přezkumu rozhodnutí správního orgánu ze strany soudů co do té části rozhodnutí o zákazu vycestování, v níž správní orgány využily své diskreční pravomoci ohledně posouzení nutnosti takového opatření, ESLP shledal, že bylo porušeno i právo stěžovatele na účinný opravný prostředek dle čl. 13 Úmluvy.

Kdy bude moci Lyubomir Nalbantski vycestovat mimo území Bulharska zůstává sice nadále otázkou, nicméně by měl obdržet od bulharské vlády alespoň peněžité odškodnění v celkové výši 7 525 eur.

Poznámky

- 1) Viz Čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).
- 2) Viz Čl. 13 Úmluvy.
- 3) Viz Čl. 2 odst. 2 Protokolu č. 4 k Úmluvě.

Zdroje

- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. února 2011 ve věci Nalbantski v. Bulharsko, stížnost č. 30943/04 .

Vyšel přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva

Publikace „Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Rozsudky velkého senátu, výběr. Svazek I (1999-2000)“ je prvním svazkem řady uveřejňující nejvýznamnější rozhodnutí ESLP. Jedná se o výběr rozhodnutí, která se výrazně zapsala do právního povědomí v oblasti lidských práv a základních svobod a která se stala prejudikaturou pro současné případy posuzování porušování lidských práv a svobod.

Knihu připravili Eva Hubáková a Ján Šikuta.

Konference Muži jako oběti domácího násilí

Konference proběhne na Fakultě sociálních studií, Joštova 10, Brno, a to 9. března 2011 od 10:30 do 15:30. Zvána je odborná veřejnost, která se zabývá problematikou domácího násilí, takto zaměřené neziskové organizace, zástupci a zástupkyně policie, právníci a právničky, atd., ale i studenti a studentky MU se zájmem o téma. Pro účast na konferenci je nutné se přihlásit, protože počet míst je omezen. Své jméno, příjmení, případně organizaci, a krátkou informaci o tom, jakým způsobem plánujete využít poznatky nabyté na konferenci, pošlete prosím do 2. března 2011 na adresu fuksova@nasilinamuzich.cz.

Více o přednášejících, tématech jejich příspěvků i o celém projektu se dozvíte na www.nasilinamuzich.cz, kde budeme průběžně veškeré informace aktualizovat.

3) Mezinárodní politika a lidská práva

Mýtus o „twitterové revoluci“

Sociální síť v revolučních bouřích na Blízkém východě

Petr Příbyla

Nikdo ji nepředpověděl, ale každý ji umí vysvětlit. Tato slova platí o revoluci v Egyptě bezpochyby. O to více, čím častěji se vysvětluje za pomoci nástupu nových sociálních sítí. Skutečně, jak Facebook, tak Twitter sehrály svou úlohu v revolučních bouřích zavřených Mubarakovým odstoupením. Žádnému způsobu komunikace se doposud nepodařilo šířit s takovou rychlostí a geografickým rozpětím.¹ Nicméně, jak argumentují dále, možnost vysvětlit proběhlé události pomocí vlivu sociálních sítí je nadhodnocená, zkratkovitá a navíc odvádí pozornost od mnohem důležitějších otázek.

Ano, facebookové skupiny jako “April 6 Youth Movement” či “We Are All Khaled Said” byly rozhodující v počáteční fázi, kdy sloužily jako sjednocující platforma pro organizování protestů 25. ledna. Pomohly k explicitnímu artikulování nesouhlasu a především se podílely na stržení bariéry strachu, která doposud držela Egyptany v jejich domovech. Dosavadní tichý nesouhlas byl nahrazen hlasitým voláním za ukončení nepotismu, korupce a zneužívání moci, které po tři dekády symbolizovaly Mubarakův režim.

Úloha Facebooku a Twitteru se v případě Egypta skloňuje ve všech pádech. O to více zajímavější je sledovat debaty mezi zastánci jednotlivých názorových táborů. V prvním stojí „kyberoptimisté“, plní entusiasmu, spatřující v internetu nového hybatele zásadních demokratizačních změn a započatou novou éru sociálního aktivismu, jmenovitě například Clay Shirky. V druhém pak „kyber-pesimisté“, jako například Evgeny Morozov, Ethan Zuckerman či Malcolm Gladwell, pro něž nepředstavuje internet nic víc, než nový instrument autoritativních režimů prodlužující chapadla propagandy a kontroly obyvatelstva.

V kontextu revolučních událostí posledních let mnoho zahraničních komentátorů používá slogany typu facebooková, twitterová či al-džazírová revoluce. Můžeme tak sledovat zajímavý jev, kdy přízviska z oblasti barev jsou nahrazována názvem instrumentu mobilizace. Odrazí to dvě skutečnosti: jak za prvé přirozenou potřebu onálepkovat dané revoluce (ať úspěšné či neú-

spěšné), tak za druhé optimistický pohled na sílu sociálních sítí v posilování participace v rámci sociálního aktivismu, jak argumentuje například Clay Shirky v lednovém vydání Foreign Affairs. Druhý bod, víra v liberalizační sílu sociálních sítí, je v tomto případě důležitější a má hlubší kořeny. Stojí za to mírně odbočit a podívat se na interpretace událostí v Íránu z roku 2009. Někteří komentátoři sebevědomě označovali íránské události jakožto twitterovou revoluci, zavádějící novou podobu sociálního aktivismu pro vymanění se z autoritativních režimů. Ve stejném duchu reagoval bývalý poradce pro národní bezpečnost USA Mark Pfeifle když mluvil o navrhnutí Twitteru na Nobelovu cenu míru, jelikož „bez něho by Íránci nenašli sílu a sebevědomí povstat do boje za svobodu a demokracii“. Proti jejich entusiasmu a idealismu nicméně hovoří oficiální statistiky udávající počet uživatelů Twitteru. Na území Íránu se toto číslo pohybuje okolo pouhých 20 tisíc. Při stejném průřezu vztaženém k událostem posledního měsíce se ukázalo, že uživatelů v Egyptě, Tunisku či Jemenu je asi 15 tisíc, tudíž ještě méně než v samotném Íránu dva roky zpět. Samozřejmě, samotné statistiky nemusejí udávat skutečný počet uživatelů mobilizujících se skrze Twitter uvnitř hranic Egypta (mnoho Egyptanů pravděpodobně neudávalo zemi svého pobytu z důvodu obav o vlastní bezpečí), přesto ale ukazují realističtější tvář optimistické vlně šířící se v aktuálních debatách a komentářích.

Stejně tak je komplikované určit, kdo stojí za jednotlivými příspěvky na síti Twitter. Když se v povolebních íránských protestech v minulém roce hovořilo o uživateli “Oxfordgirl” jakožto o klíčovém organizátorovi nepokojů, tak bylo pro mnohé překvapující, že ukrýval identitu Britky žijící v jedné anglické vesnici. S více než deseti tisíci účty, které sledovaly její pravidelné příspěvky, údajně přímo pomáhala organizovat protesty v Teheránu, jak referoval The Guardian. Na druhé straně, jednoho z hlavních teheránských aktivistů sledovalo asi tři sta účtů, nicméně příspěvky v perštině neměly téměř žádnou odezvu a jeho sledovanost západními novináři byla takřka mizivá. Perštinu totiž ovládá jen minimum z nich. „Zatím se moc nezdá, že by někdo uvažoval nad tím, proč by lidé snažící se koordinovat protesty přímo v Íránu psali všemi možnými jazyky kromě perštiny [hlavním jazykem v Íránu],“ jak v článku pro Foreign Affairs trefně poznamenal Golnaz Esfandiari. Stejně tak lze argumentovat v pří-

twitter

padě Egypta, kdy naprostá většina příspěvků pod jednoznačně nejfrekventovanějšími vlákny „#Egypt“, „#Arabrevoluci“ či „#jan25“ byla v angličtině, nikoli arabštině. Esfandiari se tím dotýká hlubší otázky. Nejde pouze o to, jak jsou revoluce interpretovány, ale i co za těmito interpretacemi stojí. Jaký vliv vlastně mají západní novináři nebo i uživatelé sociálních sítí na vývoj revolucí na druhé straně planety? Mají západní pozorovatelé sklony nadsazovat důležitost „západních technologií“ v procesu liberalizace a demokratizace? Do jaké míry je internet optimisticky vnímám jako klíč k prosazování lidských práv v autoritativních režimech?

Názornou ilustraci poskytuje událost z ledna 2010. Americká ministryně zahraničí Hillary Clintonová představila program pro podporu svobody internetu v zahraničí: „Informační svoboda [na internetu] představuje podporu míru a bezpečnosti, která vede k světovému pokroku“. Jmenovitě vyzvedla svobodu v přístupu k informacím (např. přístup ke Googlu a Wikipedii v Íránu), svobodu občanů v jejich vlastním publikování (např. právo barmských aktivistů přispívat na blogy) a svobodu obyvatel ve vzájemné komunikaci mezi sebou (např. možnost používat komunikační programy v Číně bez vnější kontroly). Tato snaha není ve své podstatě špatná, ale jaké jsou její důsledky? Omezením této liberální politiky, ač se to na první pohled nemusí zdát, je právě její instrumentálnost – namísto konkrétního prosazování svobod automaticky přisuzuje internetu klíčovou funkci jako garanta všech ostatních svobod. Primární práva jako svoboda projevu, svoboda přístupu k informacím či svoboda vyznání v principu předchází internet jakožto jeden z možných nástrojů využívání základních práv.

V současné debatě chybí pragmatičtější přístup, který by neviděl sociální aktivismus skrze sociální sítě jako hlavní proměnnou. Demokratizace zdaleka nemusí být hnána a artikulována pouze skrze sociální sítě. Přeskočím-li argumenty M. Gladwella o slabých vazbách a příliš velké decentralizaci v rámci sociálních sítí – čímž už sám dokázal zažehnout velkou debatu – tak například E. Morozov jde ve své nejnovější knize „The Net Delusion: How not to Deliberate the World“ ještě dále: zdařile dokazuje, že je to právě internet který je mnohem obratněji využíván autoritativními režimy; počínaje blokováním a zavíráním internetových stránek, infiltrováním do protestních skupin, sledováním aktivity opozice, outsourcingem, až po vlastní internetovou propagandu a vypouštění klamných informací.

Většina současných debat na toto téma trpí odváděním pozornosti od klíčové otázky: nikoliv „jak“, ale „proč“ došlo k nastartování změn režimů? Co zapříčinilo úpadek legitimacy dosavadní vládnoucí moci? Mubarakovo sesazení nebylo výsledkem využití komunikačních a informačních technologií per se, ale spočívalo v neudržitelných socio-ekonomických a strukturních poměrech uvnitř společnosti (50 %

populace má méně než 25 let). Je zarážející, že téměř nikdo se nevěnuje otázce, proč Twitter a Facebook nevedly k tranzici v jiných zemích a nedokázaly například zabránit krachu protestů v Bělorusku.

Samotná inovace ve způsobu komunikace nutně nepředstavuje klíčovou podmínku pro demokratizaci. Konec konců stále platí pravidlo, že nové komunikační kanály neurčují výsledek přenášených informací, ale jsou pouhým instrumentem. Chceme-li se tedy posunout dále, je potřeba zaměřit se na strukturální změny ve společnosti, proměnu identity nastupující generace, absenci střední třídy, setrvačnost režimu, ztrátu legitimacy a další.

Poznámky

1) Zatímco v roce 2007 se počet příspěvků na Twitteru za první čtvrtletí pohyboval okolo 500 tisíc, za první čtvrtletí roku 2010 se toto číslo vyšplhalo až k 4 miliardám.

Zdroje

- Ash T. G. 2011. Svobodu pro Egypt. Respekt, 14. únor.
- Chatfield T. 2011, The Net Delusion: How not to Deliberate the World by Evgeny Morozov – Review, 9. leden, The Guardian, <http://www.guardian.co.uk/books/2011/jan/09/net-delusion-morozov-review>.
- Deibert, R. – Rohozinski, R. 2010, Liberation vs. Control: The Future of Cyberspace, Journal of Democracy, <http://www.journalofdemocracy.org/articles/gratis/Rohozinski-21-4.pdf>.
- Doctorow, C. 2011. We Need Serious Critique of Net Activism, 25. January, The Guardian, <http://www.guardian.co.uk/technology/2011/jan/25/net-activism-delusion>.
- Esfandiari, G. 2010. The Twitter Devolution, 7. červen, Foreign Affairs, http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/07/the_twitter_revolution_that_wasnt.
- Gladwell, M., Shirky C. 2010. From Innovation to Revolution. Do Social Media Make protests Possible?, 11 leden, Foreign Affairs, <http://www.foreignaffairs.com/articles/67325/malcolm-gladwell-and-clay-shirky/from-innovation-to-revolution>.
- Gladwell, M. 2011. Does Egypt needs Twitter?, 2. únor, The New Yorker, <http://www.newyorker.com/online/blogs/newsdesk/2011/02/does-egypt-need-twitter.html>.
- Gladwell, M. 2010. Small Change. Why the Revolution will not be Tweeted, 4 říjen, New Yorker, http://www.newyorker.com/reporting/2010/10/04/101004fa_fact_gladwell?currentPage=all.
- How Egyptians Used Twitter During the January Crisis, 2011, <http://mashable.com/2011/02/01/egypt-twitter-infographic/>.
- Net Delusion and Internet Freedom: 5 Questions for Evgeny Morozov, 8. únor 2011, Britannica, <http://www.britannica.com/blogs/2011/02/the-net-delusion-internet-freedom-evgeny-morozov-interview/>.
- Shirky, C. 2011. The Political Power of Social media, leden/únor 2011, Foreign Affairs, <http://www.foreignaffairs.com/articles/67038/clay-shirky/the-political-power-of-social-media>.
- Weaver, M. 2010. Oxfordgirl vs. Ahmadinejad: The Twitter User Taking on Iranian Regime, 10. únor, The Guardian, <http://www.guardian.co.uk/world/2010/feb/10/oxfordgirl-ahmadinejad-twitter-iran>.
- Coldewey, D. 2011. The People, not Things, Are the Tools of Revolution, 11. únor, Techcrunch, <http://techcrunch.com/2011/02/11/tools-of-revolution/>.

Vlna revolucí v arabském světě

Šance pro demokratickou změnu?

Kristina Hornáčková

Budoucnost, kterou přinesou současné protesty v arabském světě, je více než nejistá. Po úspěšných revolucích v Tunisku a Egyptě se vlna protestů přenesla i do okolních států. Protivládání demonstrace zasáhly začátkem února také Libyi, Jemen, Bahrajn, Jordánsko, Maroko, Kuvajt, Írán a Irák. Na počátku roku 2011 si nikdo nedokázal představit, do jaké podoby se nespokojenost s dosavadními režimy a touha po změně vyvine, v současnosti se však jedná o nejsledovanější mezinárodněpolitické téma. Bezpochyby jsme svědky protestů, jež mohou být v budoucnu označeny za historický okamžik a další vlnu demokratizace. Co stojí za tak rozsáhlou vlnou nepokojů a co je jejím cílem? Je ve hře pouze zlepšení životních podmínek občanů v podobě snížení cen potravin a vytvoření pracovních míst, nebo se jedná o skutečnou demokratizaci a umožnění legitimní participace občanů na moci?

Protesty, které začaly na přelomu roku v Tunisku, kde skončily 14. ledna pádem diktátora Ben Alího, se brzy přesunuly do Egypta. V této zemi proběhly pouhé dva měsíce před vypuknutím masových demonstrací parlamentní volby, jejichž legitimita byla kritizována například ze strany

Human Rights Watch. Drtivé vítězství strany Husního Mubaraka, kdy pouhá 3 % křesel připadla opozici, se však nezdálo být dostatečně alarmující pro západoevropské administrativy. Přestože se například americká ministryně zahraničí Hillary Clinton vyjádřila o situaci v zemi jako o "stabilní", od nositele Nobelovy ceny míru z roku 2005 a oponenta Mubarakova režimu Muhammeda al Baradaje, zaznělo označení stavu země jako "pseudostabilita".

Nakolik byl režim stabilní, ukázaly mohutné demonstrace, jež přiměly prezidenta Mubaraka k rezignaci a dne 11. února převzala dočasné vedení země armáda. Týden poté, v pátek 18. února, se tisíce Egyptanů opět sešly na náměstí Tahrír, tentokrát při příležitosti vítězného pochodu a oslavám rezignace prezidenta, ale také k připomenutí armádě, jakou sílu mají protestující v ulicích.

Vlna nepokojů zachvátila na počátku února 2011 také Jordánsko, kde vypukly střety mezi provládními a protivládními přívrženci. V Jemenu se konal pochod k uctění usmrcených z předchozích dní a lidé žádali konec vládnutí prezidenta Ali Abdulláha Saleha, který stojí v čele země 32 let. Demonstrace se konaly i v ulicích Manamy, hlavního města Bahrajnu, kde nespokojenost šíitské většiny s vládou sunnitskou elitou dosáhla kritického bodu a lidé se i přes sliby krále al Khalífa vydaly do ulic. Dosaďadním výsledkem je propuštění politických vězňů.

Demonstrace v Egyptě, foto: Rany Raouf

Protivládní nepokoje vypukly rovněž v Libyi, kde se vydaly do ulic druhého největšího města tisíce lidí, proti nimž byli okamžitě nasazeni vojáci. Oponenti plukovníka Muammara Kaddáfího, jenž vládne zemi více než 40 let, demonstrují již od počátku roku, protesty získaly na síle především 17. února. Současná situace je velmi napjatá, nepokoje se rozšířily i do hlavního města Tripolisu a demonstrující i přes zásahy policie a vojáků trvají na svém požadavku odstoupení Kaddáfího, jenž se snaží udržet svou pozici i za cenu násilí.

Mnoho komentátorů hledá paralely současných nepokojů v oblasti severní Afriky a Blízkého východu s dřívějšími revolucemi v Evropě v letech 1848 a 1989. Rychlé šíření informací, velká aktivita studentů a mladých lidí, nespokojených se současným stavem své země, patří mezi obecnější znaky mnoha revolucí. Mezi další znaky současných revolucí se řadí následující.

Prvním je relativně široké využití moderních technologií při šíření informací o protestech, a to jak ze strany oficiálních administrativ, tak především při aktivizaci samotných protestujících. Například egyptská vláda se snažila rušit mobilní signál a tím znesnadnit demonstrantům komunikaci a rovněž oddělit od sebe jednotlivé skupiny. Sociální sítě jako Facebook a Twitter se staly důležitou organizační platformou protestů a mobilní telefon s kamerou byl hlavním nástrojem šíření zpráv a videí přímo z míst dění. Důležitým aspektem byla také účast zahraničních médií, která se snažila vidět revoluci „v přímém přenosu“.

Za druhé, nynější vlna protivládních demonstrací bývá často nazývána jako revoluce mladých. Nadpoloviční většina protestujících ve všech uvedených státech je mladší 30 let a pochází z nižší střední třídy. Jde tedy o ekonomicky aktivní část populace, která si s sebou nese svoje frustrace a čeká, až se naskytne možnost pro změnu. Protivládní bouře tak vyjadřují především nespokojenost mladých obyvatel hospodářsky upadajících zemí s nedostatkem pracovních příležitostí.

Třetím znakem současných nepokojů v oblasti Blízkého východu a severní Afriky je roztržičnost opozice a složité uspořádání místních společností. Do střetů mezi provládními a protivládními skupinami často zasahují spory mezi náboženskými proudy, další strany sporu tvoří policie či armáda a prakticky ve všech státech jsou přítomny radikální a islamistické skupiny, které straší Západ opakováním iránské revoluce z roku 1979.

Zavedení vlády práva, obnovení správy země, jakož i nové nastavení dělby moci vyžaduje kompromis napříč všemi skupinami. Dočasné vedení země by však mělo směřovat k jedinému cíli, a tím jsou předčasné volby. Jedině pomocí regulérních legitimních voleb a složení nové vlády lze dosáhnout

skutečné změny politického systému, kdy většina na čas převezme vládu a menšina je nucena se podřídit a dělat vše pro to, aby se mohla stát většinou v dalších volbách. Každá společnost je však specifická a demokratizace nemusí být jedinou a nutnou možností po zhroucení autoritativních režimů. Přesto dnes mají Arabové jedinečnou příležitost ukázat, jak by mohla vypadat skutečná arabská demokracie.

Zdroje

- Applebaum, A.: In the Arab world it's 1848, not 1989, 21. února 2011 (<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2011/02/21/AR2011022103310.html>)
- Bahrain troops fire on protesters, Libyans march, 18. února 2011 (<http://www.reuters.com/article/2011/02/18/us-protests-idUSTRE71F41K20110218>)
- Diamond, L.: Why Are There No Arab Democracies? Journal of Democracy, January 2010, volume 21, number 1. (http://iis-db.stanford.edu/pubs/22866/Larry_Diamond_Arab_Democracy_article.pdf)
- Egypt Elections, 23. listopadu 2010 (<http://www.hrw.org/en/reports/2010/11/23/elections-egypt-0>)
- Stepan, A. - Linz, J.: Does Egypt Need a Pharaoh?, 7. února 2011 (<http://www.project-syndicate.org/commentary/stepan9/English>)
- Walt, S.: Winners and Losers of the Revolution, 14. února 2011 (http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/02/14/winners_and_losers_of_the_revolution)
- Zakaria, F.: Why There's No Turning Back in the Middle East, 17. února 2011 (<http://www.time.com/time/world/article/0,8599,2049804,00.html>)

Studujte lidská práva v Benátkách

Do 20. března 2011 je možné se hlásit do jednolitého European Master in Human Rights and Democratisation (E.MA), který probíhá ve spolupráci více než čtyřiceti evropských univerzit. Studium je rozloženo do dvou semestrů, přičemž první studenti stráví v italských Benátkách (září 2011 až leden 2012) a druhý pak na jedné ze zúčastněných vysokých škol (únor až červenec 2012). Mezi ty patří mimo Masarykovy univerzity například i prestižní univerzity v Leuvenu, Utrechtu, Kodani, Grazu, Dublinu, Padově, Bilbao či Uppsale. Program E.MA poskytuje posluchačům multidisciplinární přístup, jenž nahlíží problematiku lidských práv a demokratizace optikou práva, filosofie, antropologie, politologie a sociologie.

Bližší informace naleznete na internetových stránkách [EMA](#), popřípadě kontaktujte Huberta Smekala, asistenta ředitele E.MA pro Českou republiku, na e-mailové adrese hsmekal@fss.muni.cz.

4) Česká republika a lidská práva

Post zmocněnce pro lidská práva konečně obsazen

Kocába nahradí Šimůnková

Veronika Dokulilová

Téměř půl roku trvalo, než vláda jmenovala nového zmocněnce pro lidská práva. Po dlouhém čekání a kritikách prodlevy ze strany neziskových organizací vláda 16. února oznámila nové jméno zmocněnkyně. Po Michalu Kocábovi převzme agendu lidských práv Monika Šimůnková.

Šimůnková, která je povoláním právnička, má ze státního aparátu zkušenosti jako členka pracovních skupin Ministerstva spravedlnosti. Nová zmocněnkyně pro lidská práva také v minulosti založila Linku právní pomoci, pracovala jako právnička pro Nadaci Naše dítě a systematicky se věnovala legislativě týkající se dětí a dětských práv. V komentáři ke svému jmenování na post zmocněnkyně pro lidská práva zdůraznila Šimůnková nezastupitelnou úlohu neziskového sektoru, se kterým hodlá vést při výkonu své nové pozice dialog. „Ráda bych pokračovala v tom pozitivním, co bylo uděláno mými předchůdci.“ dodala zmocněnkyně, při-

čemž za stěžejní oblasti zájmu označila romskou problematiku, problematiku seniorů a dětských práv.

Post zmocněnce nebyl obsazen od půlky září 2010, kdy se z funkce poroučel Michael Kocáb. Nespokojenost s neobsazením postu kulminovala v prosinci 2010 a lednu 2011. V prosinci si u prezidenta na absenci zmocněnce stěžovali romští aktivisté a v lednu zástupci neziskového sektoru poslali premiérovi otevřený dopis urgující k řešení situace. Média spekulovala o možném obsazení postu Romanem Jochem, který agendu lidských práv v období bez zmocněnce částečně převzal. U neziskového sektoru však Jochovo potenciální jmenování na post zmocněnce vyvolalo nevoli. Ke jmenování Šimůnkové se zatím zástupci neziskového sektoru nevyjádřili.

Zdroje

- Vláda ČR, <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zmocnenec-vlady-pro-lidska-prava/zivotopis/zmocnenkyne-vlady-pro-lidska-prava-mgr--monika-simunkova-81268/>.

- Vláda ČR, <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/predstavujeme/vladni-zmocnenkyne-pro-lidska-prava-monika-simunkova-81284/tmplid-47/>.

Monika Šimůnková, foto: Úřad vlády ČR

Rána pod pás aktivním otcům?

Ivan Prouza

Problematika diskriminace není většinou v obecném povědomí spojována s nepříznivým zacházením s muži. Avšak právě takový případ uzavřel v uplynulých dnech Evropský soud pro lidská práva. Jak si s namítanou diskriminací mužů v českém penzijním systému poradil?

Ve věci *Augustin Andrle proti České republice* vystupoval v roli stěžovatele pan Andrle, otec vychovávající sám čtyři děti. Rozhodl se u ESLP dovolávat zákazu diskriminace zakotveného v článku 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, neboť se domníval, že s ním bylo rozdílně zacházeno při určení důchodového věku. V zákoně je stanoveno, že žena dosahuje důchodového věku podle počtu vychovaných dětí, kdežto u mužů je důchodový věk stanovený jednotně. Ustanovení upravující věkovou hranici pro odchod do důchodu (§ 32 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění) vnitrostátní soudy zhodnotily jako nezávadná a případ tedy putoval až do Štrasburku.

Bývalá europoslankyně Jana Bobošíková se před sedmi lety v diskusi na televizních obrazovkách¹ nechala slyšet, že případný rozsudek ESLP by dal jednoznačně za pravdu panu Andrlemu a shledal by, že k diskriminaci došlo. Její předpovědi se však nakonec nevyplnily a pan Andrle investoval svoji energii a čas zbytečně. Dne 17. února 2011 vydal totiž štrasburský soud konečný rozsudek, dle kterého se o diskriminaci nejedná. ESLP konstatoval, že rozdílné zacházení na základě pohlaví může být odůvodněno ochranou důležitého společenského zájmu.

ESLP zastává názor, že možnost dřívějšího odchodu do důchodu může být vnímána jako kompenzace za ztížené postavení žen ve společnosti, což je podle Soudu dostatečně legitimním cílem,² a proto nebylo stěžovateli vyhověno. Tento rozsudek lze vnímat jako potvrzení převládajícího trendu v judikatuře ESLP, který si otázkách sociálního zabezpečení zachovává určitý odstup a členským státům Rady Evropy ponechává poměrně široké pole působnosti.

Zda byl takový postup na místě, se můžeme jen dohadovat. Dle mého osobního názoru by bylo zcela legitimní, pokud by ESLP v této otázce svůj opatrný přístup přehodnotil. Nejde totiž „pouze“ o otázku sociálního zabezpečení, nýbrž především o kauzu diskriminační. Rozsudek ESLP, zdá se, naznačuje, že je legitimní, aby stát určil, že o děti se mají primárně starat ženy? Zatímco důchodový věk žen závisí na množství dětí, o něž pečovaly, na muže v obdobné situaci zákon zapomíná a vůbec nepřihlíží k tomu, že by se na výchově svých ratolestí podíleli. Nebo, jako pan Andrle, byli na výchovu sami. V tomto směru se obávám, že náš právní řád poněkud selhává a nereflkuje hodnotové změny moderní společnosti. Jinak řečeno, muž u plotny nemá co dělat...

Poznámky

1) Viz http://www.bobosikova.cz/clanky-a-rozhovory/rozhovory/_zobraz=prima-tv---predcasny-duchod-pro-muze,-ktery-vychoval-ctyri-deti.

2) Blíže srov. tiskovou zprávu Ministerstva spravedlnosti, dostupnou na: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=315476>.

Human Rights in the Czech Republic

Centrum pro lidská práva vydalo Bulletin o lidských právech v České republice v angličtině. Bulletin obsahuje kromě dalších textů o výjimce ČR z Listiny základních práv EU, o rozpuštění Dělnické strany Nejvyšším správním soudem, o případu protiprávních sterilizací či o přijetí vězňů z Guantánama na Slovensku.

Anglický Bulletin můžete najít na webu www.iips.cz.

Vyšlo nové číslo *Politologického časopisu*

V lednu vyšel *Politologický časopis* 4/2010. Kromě jiného v něm naleznete studii Martina Koubka a Ondřeje Císaře „Zápas o uvozovky: interpretační rámce v periodických romského hnutí po roce 1989“, článek Filipa Chrástanského a Zdeňka Kříže „Economic Potential of the Arctic Geopolitical Region“, text Oldřicha Krpce a Vladana Hoduláka „Integrace ČR a střední Evropy do Společného trhu EU“ a další. Více na webu [IIPS](http://www.iips.cz).

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků s lidskoprávní tematikou

Katarína Šipulová

Začiatok roku 2011 priniesol hneď niekoľko zaujímavých článkov zaoberajúcich sa problematikou ochrany ľudských práv a demokratizácie na česko-slovenskej odbornej publikačnej scéne. Zaujímavý príspevok Veroniky Bílkovej vyšiel v prvom tohtoročnom čísle Trestněprávní revue. Článek Mezinárodní trestní soud a otazníky kolem výběru kauz sa zaoberá kontroverznými reakciami sprevádzajúcimi netransparentný výber prípadov, ktoré sa dostávajú pred MTS. Autorka poukazuje na potrebu uprednostnenia právnej relevancie, a nie politickej objednávky, pri hľadaní budúcich káuz Súdu.

Medzinárodného práva sa dotýka aj štúdia kolektívu autorov Hoch – Baar – Kopeček Podmínky demokratizace v de facto státech – Abcházie, ktorá vyšla v čísle 4/2010 Středoevropských politických studií. Autori v nej skúmajú legitimitačné stratégie de facto štátov, ktoré bojujú s neschopnosťou dosiahnuť medzinárodné uznanie. Zaoberajú sa zmenou stratégií po uznaní Kosova a na inštrumentálnej prípadovej štúdii Abcházka ukazujú, ktoré faktory pomáhajú šíreniu, a ktoré zase spomaľujú vnútorné procesy demokratizácie v de facto krajinách. Oblasť medzinárodného práva pre tento mesiac uzatvára recenzná esej Lukáša Hodera, člena Centra pro lidská práva a demokratizaci, Mezinárodní právo po 11. září 2011, ktorá vyšla v Politologickom časopise č. 4/2010.

Mediálny záujem točiaci sa okolo nálezu Ústavného súdu ČR z 15. novembra minulého roku (sp. zn. I. ÚS 517/10 – poskytovanie informácií o členstve sudcov v komunistickej strane) sa odrazil hneď v dvoch periodikách. Komunistickej minulosti sudcov je venovaný krátky komentár januárového čísla Trestního práva od Pavla Kučeru a Michaela Kincla, ako aj diskusia Františka Nonnemanna Přístup k informacím o členství soudců v KSČ ve světle nálezu Ústavního soudu, uverejnená v druhom vydaní Právních rozhledů. Diskusný príspevok analyzuje argumentáciu Ústavného súdu

vo vzťahu k celoeurópskemu kontextu a praxi výkladu zákonov o ochrane osobných informácií.

Aktuálne otázky rezonujúce v našom právnom prostredí uzatvára článok Pavla Kandalca z tretieho čísla Právních rozhledů Úvaha nad vícerym státním občanstvím na pozadí slovensko-maďarského sporu, ktorý pojednáva o reakcii slovenskej právnej úpravy na nový maďarský zákon o štátnom občianstve a jej vplyve na obecný trend ústretovosti k viacerému občianstvu.

Úplný prehľad

- Bílková, V.: Mezinárodní trestní soud a otazníky kolem výběru kauz, Trestněprávní revue, č. 1/2011.
- Bouda, Z.: Komplexní pohled na zásadu nemo tenetur, Trestní právo č. 2/2011.
- Breichová – Lapčáková, M.: Neústavné ústavné zákony? Justičná revue, č. 1/2011.
- Čapek, J.: Terorismus a jeho trestně právní aspekty ve světle judikatury ESLP, Trestní právo č. 1 + 2/2011.
- Fryšták, M.: Spravedlivý proces a právo na tlumočení a překlad v trestním řízení, Trestněprávní revue, č. 2/2011.
- Herczeg, J.: Ústavně právní limity prohlídky jiných prostor, Trestní právo, č. 1/2011.
- Hoder, L.: Mezinárodní právo po 11. září 2001, Politologický časopis, č. 4/2010.
- Hoch, T. – Baar, V. – Kopeček, V.: Podmínky demokratizace v de facto státech: případová studie Abcházie, Středoevropské politické studie, č. 4/2010.
- Kandalac, P.: Úvaha nad vícerym státním občanstvím na pozadí slovensko-maďarského sporu, Právní rozhledy, č. 3/2011.
- Kvasnicová, J.: (Ne)diskriminace, rovnost nebo rovné zacházení? Právní rozhledy, č. 3/2011.
- Nonnemann, E.: Přístup k informacím o členství soudců v KSČ ve světle nálezu Ústavního soudu, Právní rozhledy, č. 2/2011.
- Novotný, F.: Freedom of religion abuses in Malaysia, Global politics, www.globalpolitics.cz.
- Vantuch, P.: K postihu stalkingu (nebezpečného pronásledování) podle § 35 trestního zákoníku, Trestní právo, č. 2/2011.

Centrum pro lidská práva a demokratizaci
Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity - www.iips.cz

Centrum pro lidská práva a demokratizaci, bulletin vydává Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, Masarykova univerzita, Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno **adresa redakce** Mezinárodní politologický ústav, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika **tel./fax** +420 549 495 769 **e-mail** iips@iips.cz **webové stránky** www.iips.cz **redakční rada** Lukáš Hoder (editor), Hubert Smekal, Lubomír Majerčík, Ladislav Vyhnánek. **ISSN** 1804-2392